

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze – Między tradycją a współczesnością

MARCIN LUTOMIERSKI

Początki

Geneza Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego wiąże się z działalnością galicyjskich pasjonatów i badaczy kultury chłopskiej. W 1895 roku powołali oni we Lwowie Towarzystwo Ludoznawcze, którego pierwszym prezesem został profesor miejscowego uniwersytetu, Antoni Kalina. Na początku swego istnienia Towarzystwo zrzeszało głównie ludoznawców amatorów rekrutujących się spośród różnych grup zawodowych, w większości nauczycieli i urzędników. Z czasem stawało się coraz bardziej profesjonalne, przyjmując w swoje szeregi przedstawicieli dyscyplin humanistyczno-społecznych, m.in. etnografów, etnologów, filologów, folklorystów, historyków i socjologów.

Już w roku założycielskim nawiązano kontakty z innymi środowiskami naukowymi, m.in. z Towarzystwem Pedagogicznym, a także mianowano członków korespondentów zarówno na ziemiach polskich, jak i w krajach sąsiednich. Kontynuując te tradycje, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze współpracuje dziś również z zagranicznymi instytucjami, jak chociażby The World Council of Anthropological Associations.

Zasady działania

Na przestrzeni lat, niezależnie od okoliczności historyczno-politycznych, członkowie Towarzystwa dokumentują, rozwijają i popularyzują wiedzę o dawnych i współczesnych kulturach świata, w tym o formach kultur ludowych, nieelitarnych i popularnych. W tym celu prowadzą badania naukowe, a także organizują różnego typu spotkania o charakterze nie tylko naukowym, ale i popularnym – konferencje, zebrania, wykłady, odczyty, szkolenia czy wycieczki. Warto nadmienić, że corocznym Walnym Zgromadzeniem Delegatów PTL, organizowanym w różnych miastach, każdorazowo towarzyszą konferencje naukowe. Temat tegorocznego spotkania we Wrocławiu brzmi: *Jaka refleksja o kulturze jest dzisiaj potrzebna Europie? Wyzwania, dylematy, perspektywy.*

Współczesne Polskie Towarzystwo Ludoznawcze jest zorganizowane w szesnastu oddziałach oraz w pięciu ogólnopolskich sekcjach tematycznych. Zasadnicze kierunki działań oddziałów i sekcji PTL koordynuje Zarząd Główny z siedzibą we Wrocławiu. Przy Zarządzie Głównym

funkcjonuje m.in. Biblioteka Naukowa im. Jana Czekanowskiego, posiadająca zbiory w liczbie ok. 50 000 woluminów. Jest uznawana za największą bibliotekę etnograficzną w Polsce. Niedawno Biblioteka została włączona w struktury bibliotek specjalistycznych działających przy Uniwersytecie Wrocławskim. W ramach Biblioteki istnieje Archiwum PTL, gromadzące m.in. dokumenty związane z historią Towarzystwa, bieżącą działalnością oddziałów i sekcji, a także materiały dotyczące zesłań Polaków w głąb byłego Związku Sowieckiego z lat 1939–1956.

W 2010 roku Polskie Towarzystwo Ludoznawcze zostało oficjalnie zatwierdzone jako pozarządowa organizacja ekspercka akredytowana przy Międzynarodowym Komitecie do spraw Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego.

Najcenniejsze inicjatywy

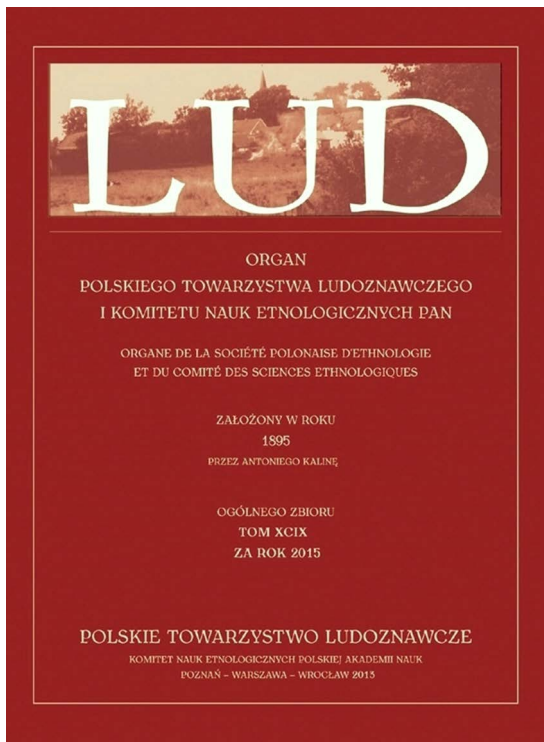
Zarząd Główny i poszczególne Oddziały prowadzą różnicowaną działalność. Szczególnie istotne i trwałe są inicjatywy wydawnicze, do których należy publikowanie:

- czasopism naukowych („Lud”, „Literatura Ludowa”, „Łódzkie Studia Etnograficzne”, „Zbiór Wiadomości do Antropologii Muzealnej”);
- naukowych serii wydawniczych (m.in. „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, „Archiwum Etnograficzne”, „Portrety”);
- źródłowych serii wydawniczych (w latach 1968–1998 PTL wydawało klasyczne już *Dzieła wszystkie* Oskara Kolberga; obecnie prace te kontynuuje Instytut im. Oskara Kolberga w Poznaniu);
- naukowych i popularnonaukowych monografii poza seriami (prace jedno – i wieloautorskie).

Spśród wielu cyklicznych inicjatyw PTL warto wymienić jeszcze działalność Ośrodka Dokumentacji i Informacji Etnograficznej z siedzibą w Łodzi. We współpracy z Instytutem Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego stworzono tutaj bazę publikacji polskich autorów o szeroko rozumianej tematyce kulturoznawczej, przydatnej badaczom i popularyzatorom.

Fot. źródło: <http://ptl.info.pl/torun>

Fot. źródło: <http://ptl.info.pl/torun>

Okładka „Ludu” – najstarszego czasopisma PTL

Wobec problemów współczesności

Zgodnie ze swoim statutem PTL nie tylko wypoziwia się na temat stanu, potrzeb i pielęgnacji tradycyjnych oraz współczesnych kultur, ale też systematycznie upowszechnia idee tolerancji i edukacji międzykulturowej. Nie trzeba przypominać, jak bardzo takie postawy i wartości są dziś pożądane. Chlubnym przykładem tego typu aktywności jest *Stanowisko Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w sprawie przejawów ksenofobii i nietolerancji w Polsce*, przyjęte podczas jubileuszowego Walnego Zjazdu Towarzystwa we Lwowie 25 września 2015 roku. Czytamy w nim (www.ptl.info.pl):

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze na swym 91 Walnym Zjeździe, odbywającym się z okazji jubileuszu 120-lecia działalności we Lwowie, mieście założenia, pragnie wyrazić stanowisko w kwestii będącej od początku przedmiotem poczynań badawczych i oświatowych jego członków – relacji między ludźmi. Dekady naszej działalności i doświadczeń nakazują nam zabranie zdecydowanego głosu w tej sprawie.

W swej historii społeczeństwa regionu były prześladowane, a jednostki cierpiały lub traciły życie z powodu wcielonej w praktyce ideologii dyskryminacji grup ludzkich i nietolerancji. Ostatnie wydarzenia związane z tzw. kryzysem uchodźczym spowodowały falę wypowiedzi

i zachowań nieliczących z wartościami humanizmu, którym hołdujemy. Podsycona mowa nienawiści na tle rasowym, etnicznym, religijnym czy światopoglądowym staje się powszechna i akceptowana. Szerzy się we wszystkich kręgach społecznych, w tym, nad czym bolejemy najbardziej, w środowiskach opiniotwórczych, mediach i w miejscach publicznych. Dotyczy w szczególności muzułmanów i grup narodowych z tą religią kojarzonych. Przeraża nas powszechne przyzwolenie na uwłaczanie innym ze strony społeczeństwa, a niekiedy organów państwa i prawa. Ostrzegamy, iż podobne procesy miały miejsce w czasach narodzin najokropniejszego, otwarcie dehumanizującego innych ludzi systemu faszystowskiego. Doprowadziły one do aktów ludobójstwa i czystek etnicznych. Musimy zapobiec niebezpieczeństwu ksenofobii i dlatego domagamy się jej zwalczania we wszystkich postaciach, począwszy od języka i aktów przemocy werbalnej. Wzywamy do upowszechniania postaw solidaryzmu społecznego, gotowości pomocy potrzebującym, otwartości i tolerancji. Nawołujemy nie tylko osoby władne, lecz także obywatele do decyzji i działań, które będą ich konkretnym wyrazem.

Na zakończenie warto podkreślić, że działania PTL w tym zakresie nie mają jedynie form apeli czy oświadczeń, lecz także naukowej wymiany myśli w postaci konferencji.

Fot. D. Kunicka

WZD w Toruniu, wycieczka do Jarantowic

Dowodzi tego m.in. ogólnopolska konferencja pod wymownym tytułem *Z ojczyzny do obczyzny. Doświadczenia uchodźstwa polskiego* – zorganizowana przez toruński oddział Towarzystwa w czerwcu 2016 roku. Dodajmy, że wydawniczym pokłosiem tego spotkania będzie książka, do lektury której już teraz zapraszamy.

MARCIN LUTOMIERSKI

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze
Oddział w Toruniu.

PAUza Akademicka – www.pauza.krakow.pl – tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności i środowiska naukowego.

Rada Redakcyjna: Magdalena Bajer, Andrzej Białas, Aleksander Koj, Janusz Limon, Ewa Lipska, Stanisław Rodziński, Piotr Sztompka, Jerzy Vetulani, Marta Wyka, Jerzy Wyrozumski, Jakub Zakrzewski, Franciszek Ziejka.

Redakcja: Andrzej Białas – redaktor naczelny; Andrzej Borowski, Andrzej Kobos, Marian Nowy – redaktorzy; Adam Korpak, Krzysztof Skórczewski – grafika; Ryszard Otręba – „Galeria PAUzy”; Anna Michalewicz – dyrektor administracyjny; Witold Brzoskowski, Monika Mentel – fotokład; Wydawnictwo PAU – konsultacje.

Adres do korespondencji: Polska Akademia Umiejętności, 31-016 Kraków, ul. Sławkowska 17; e-mail: pauza@pau.krakow.pl

Oczekujemy na artykuły do 6 000 znaków (ze spacjami) i ilustracje w formacie JPEG o rozdzielczości 300 dpi.